

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ «РЕГІОНАЛЬНА ЗЛОЧИННІСТЬ» НА ПРИКЛАДІ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗЛОЧИННОСТІ ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ

Савінова Н.А., Кольцова Є.С.

Національний університет «Одеська морська академія»

У даній статті розглядається поняття «регіональної злочинності». Зокрема було проаналізовано криміногенну ситуацію приморських регіонів Півдня України. Визначено основні фактори, що сприяли поширенню злочинності у цьому регіоні. Підведено підсумки по даному дослідженні.

Ключові слова: кримінологія, криміногенна обстановка, оперативні працівники, курортний регіон.

Постановка проблеми. Україна є демократичною, соціальною правовою державою. Такою її проголошує Конституція України [1, с. 1]. Розбудова України в напрямку гуманізму, демократизму та високих цінностей є пріоритетним завданням державних органів разом з підтримкою громади та розвитком правової доктрини. За Конституцією людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [1, с. 1]. Права і свободи людини та їх гарантії виступають напрямком провадження державної діяльності. При цьому завданням держави та кримінального закону зокрема є охорона прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, доквілля, конституційного устрою

України від злочинних посягань, а також запобігання злочинам [2, с. 1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення причин і умов вчинення кримінального правопорушення у курортних регіонах та їх усунення обґрунтовується тим, що при виявленні закономірних причин злочинності, можливе їхнє наукове опрацювання та вироблення за результатами їх аналізу системи заходів боротьби із цим явищем.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Відповідно проблема запобігання злочинності постає центральною і найбільш складною. Боротьба суспільства із злочинністю має свій історичний початок і довгу динаміку змін. На кожному етапі розвитку суспільство намагалося відшукати соціальні та

правові закономірності, що сприяють вчиненню протиправних діянь, а також методи їх ліквідації і профілактики.

Метою даної статті є дослідження поняття «регіональної кримінології» і виділення особливостей цього поняття щодо приморських регіонів.

Виклад основного матеріалу. Поняття «регіональна злочинність» означає такий підхід до проблеми злочинності, який зводиться до кримінологічного аналізу територіальних одиниць, виявлення у них дестабілізуючих факторів, джерел соціального напруження, в результаті взаємодії та взаємовпливу всіх основних компонентів і сфер розгляду соціальної системи [2, с. 33], як живий організм, функціонуючи в досліджуваних територіях і проявляючи свої специфічні властивості, продукує регіональну злочинність.

Кожен регіон має свої кримінологічні особливості, свої соціальні групи, які виявляються при організації боротьби зі злочинністю. Комплексне дослідження кримінологічного розвитку регіонів є важливим етапом у визначенні їх здатності до протистояння злочинним елементам в їх протиправних намірах і є основою його оновлення. Території, на яких проживають декілька народів взаємопов'язані з багатьма аспектами сумісної діяльності людей, вирішення ними своїх проблем, іноді й кримінальним шляхом, а також з особливостями реагування на злочинні прояви з боку правоохоронних органів.

Є декілька особливостей сумісної життєдіяльності людей певного регіону, серед яких можна назвати спільність території, економічного життя, мови, соціальних умов, культури, соціальної психології, соціального контролю і, безумовно, протиправних проявів. А. Долгова визначає регіональні особливості злочинності як специфічні риси кількісних та якісних характеристик останньої, пов'язані з відмінностями порівнюваних регіонів.

Кримінологія як наука має за мету дослідження джерел виникнення злочинних проявів. Тобто виявлення та вивчення тих негативних явищ і процесів, що сприяють виникненню нових чи поширенню існуючих видів злочинів [6, с. 20].

Злочинність, як соціальне явище, відображає функціонування і розвиток суспільства, його змугу до притистояння незаконним діям. В цьому розумінні вона – породження всіх взаємодіючих компонентів суспільства. Враховуючи вказане, дослідник, вивчаючи причини та умови злочинності, не може обмежитися вивченням якихось особливих, власне криміногенних факторів, а має охопити значну кількість сфер життя соціуму, у яких може проявитися злочинність. Потрібно, щоб використані ним показники, які характеризують зв'язок злочинності з особливостями життєдіяльності суспільного організму, відображали вказану життєдіяльність насправді всебічно.

Вивченням регіону як складного соціально-економічного та політичного утворення займаються суміжні науки – регіональна економіка, регіональна географія, регіональна етнографія, регіональна соціологія, регіональне природокористування тощо.

При дослідженні ж злочинності в різних регіонах країни, а саме при вивченні її особливостей треба всебічно врахувати велику кількість показників регіону, таких як: соціально-економічний потенціал, демографічна характеристика та міграційні процеси, політичний розвиток та ідеологічна спрямованість, інфраструктура. Атому, на мою думку, основним напрямом кримінології в розробленні стратегії боротьби зі злочинністю в країні і, зокрема, в регіоні має бути не лише взаємодія з науками, що вивчають зазначені показники останнього, а їх провадження в межах існуючої галузі в науці кримінології – «регіональної кримінології».

Регіональна наука вивчає просторові аспекти соціальних, економічних, політичних та культурних явищ з врахуванням теорії і методики регіонального аналізу. Метою його є визначення найбільш раціональних шляхів розвитку району та здійснення регіонального прогнозу. Останнім результатом такого аналізу є програма регіонального розвитку, яка в свою чергу може бути основою для розроблення регіонального плану [1, с. 30].

Отже, регіональна кримінологія:

- досліджує статистичні показники злочинності в регіонах («географію» злочинності), пояснює причини їх розбіжностей, спираючись на дослідження соціальних, економічних, демографічних, культурних та інших характеристик регіону;

- включає порівняльні характеристики стану злочинності в різних адміністративно-територіальних одиницях (автономних республіках, областях, районах);

- проводить вивчення і порівняння міської та сільської злочинності, а також злочинності мегаполісів;

- вивчає злочинність на територіях, де активно освоюються природні ресурси і де розташовані підприємства, побудовані біля потужних джерел енергії або біля джерел сировини і пов'язані технологічно (Донецький вугільний басейн), що характеризується, як правило, напливом робочої сили з інших регіонів;

- вивчає злочинність в курортних зонах та зонах відпочинку;

- вивчає злочинність в економічних районах (Донецький, Карпатський, Південний), тобто районах, які об'єднують адміністративно-територіальні одиниці, згруповані згідно з врахуванням ряду показників [22];

- вивчає злочинність у вільних економічних зонах та на територіях пріоритетного розвитку.

Вивчення регіональних особливостей злочинності важливо для всебічного аналізу причин утворення та розбудови методів боротьби з цим явищем.

Аналіз зазначених особливостей дає можливість встановити закономірності виникнення та існування злочинності в різних за соціально-економічними, соціально-культурними характеристиками регіонах, виділяти в останніх загальне й специфічне [4, с. 54].

Виходячи з того, що поняття «курортна зона/місцевість/територія» та «курорт» є однорідними за змістом (це певним чином відокремлені від інших природні території; їх економічний

компонент є відносно сталим; інфраструктура має спеціальну призначення) можна називати курортними регіонами території, основною функцією яких є надання оздоровчих послуг громадянам у період відпусток, туристичних поїздок та інших форм використання рекреаційних зон, як правило, з відривом від місця роботи або навчання, тимчасовим виїздом з місця постійного мешкання.

Функціонування будь-якого органу внутрішніх справ відбувається у певному об'єктивному середовищі, під яким розглядається певна сукупність реально існуючих у межах підконтрольної території соціальних, економічних, демографічних, географічних, кліматичних та кримінологічних факторів. Їх особливості займають впливове місце серед факторів, що обумовлюють впорядкованість процесів функціонування правоохоронних систем, і впливають на характер соціально-економічних процесів, криміногенну ситуацію тощо, на технології вирішення оперативно-тактичних завдань з протидії злочинності, а звідси і на структурну побудову органів внутрішніх справ.

Середовище функціонування ОВС курортних регіонів характеризується такими факторами [2, с. 30]:

1) сприятливі географічні умови. Територіальне положення Бердянська характеризується високим ступенем освоєння території, розвинутою інфраструктурою, м'яким кліматом, близьким до субтропічного, величезним рекреаційним потенціалом та характерним впливом берегового приморського ландшафту. Географічне положення курортного регіону с. Кирилівка характеризується сприятливим сполученням кліматичних, бальнеологічних і ландшафтних умов, що створюють унікальні умови для лікування та профілактики хвороб;

2) однобічний економічний розвиток. Це виявляється в обмеженості матеріально-технічної бази; нерівному розподілі трудових ресурсів по галузях народного господарства; переважаною розвитку торговельного бізнесу (наслідком чого є нестача місцевих трудових ресурсів для задоволення потреб регіону в сезон, низький рівень матеріального забезпечення); низька концентрація та вузька спеціалізація промислових, переробних, будівельних та виробничих підприємств (наслідок – накопичення зайвих трудових ресурсів); експансія кваліфікованої робочої сили з інших регіонів, зацікавленість роботодавців некваліфікованою робочою силою; значна кількість чоловічого населення шукає роботу у сусідніх містах та регіонах (що призводить до послаблення родинних зв'язків, недоліків у вихованні дітей тощо); молодь також змушена залишати курортні регіони у зв'язку з відсутністю перспектив для отримання престижної професії та працевлаштування у виробничій сфері; значно менша кількість великих виробничих спільнот, що унеможлиблює створення умов для формування позитивного морально-психологічного клімату не лише у колективі, але й серед населення;

3) особливості демографічної структури місцевого населення. У курортних регіонах питома вага осіб пенсійного віку вище на 7%,

жінок – на 4%, питома вага громадян до 16-ти річного віку нижча на 6%. Специфічним для курортних регіонів є сезонність безробіття, більш інтенсивні процеси старіння населення, матеріальна залежність місцевих мешканців від обслуговування осіб, які відпочивають, та створення надлишкових матеріальних запасів на період «мертвого сезону»;

4) негативний вплив міграційних процесів. Протягом сезону кількість осіб, які відпочивають, у декілька раз перевищує кількість місцевого населення. У цілому по курортних регіонах щільність населення під час курортного сезону зростає приблизно втричі і досягає максимуму у серпні. Поряд із потребою у декілька разів підвищити оперативність вжиття необхідних заходів для розкриття злочину, збору необхідної оперативної та отримання процесуальної інформації, встановлення та затримання винної особи, документації її протиправних дій, що зумовлено короткочасністю перебування осіб, які відпочивають, у курортному регіоні, а іноді і в межах України, заслуговують на увагу і такі аспекти цієї проблеми, як створення позитивного іміджу курорту та країни, адже у курортних регіонах відпочивають та проходять лікування іноземці, вищі посадовці як нашої держави, так і запрошені поважні іноземні гості;

5) висока динамічність соціальних процесів, що зумовлена короткочасністю перебування та швидкою плинністю осіб, які відпочивають, їх концентрацією у місцях загального користування (зони відпочинку, парки, пляжі, розважальні заклади тощо), притягує сюди також і злочинний елемент: злочинців-«гастролерів», шахраїв, сутенерів і проститутток, наркоділків тощо як з України, та сусідських держав;

6) особлива психологічна атмосфера, коли відпочиваючі демонструють такі особисті якості, як доброзичливість, необачність, зайва довірливість, що виникає на тлі тимчасового припинення стійких соціальних зв'язків і соціального контролю. У той самий час окремі категорії відпочиваючих поводяться аморально, демонструючи парадний фасад матеріального добробуту, що вкорінюється у свідомість як стиль життя, стереотип поведінки, формуючи таким чином ідеологію гультяйського життя, що зумовлює формування у місцевого населення, особливо молоді, соціальної заздрості, хибного уявлення про окремі аспекти проживання у великих містах;

7) розташування окремих курортів поруч з державним кордоном України та зонами виникнення локальних конфліктів на власних територіях (Донбас, Крим) та територіях сусідніх країн (Північний Кавказ, Грузія), що ускладнює оперативну обстановку з позицій необхідності організації роботи щодо попередження та припинення порушень державного кордону України, використання її території для налагодження транзитних каналів постачання наркотичної сировини, зброї, а останнім часом і «живого» товару, агітації та вербування нових членів до складу незаконних воєнізованих бандитських або терористичних формувань тощо [2, с. 30].

Особливості географічного розташування Одеської, Миколаївської та Херсонської областей, їх наближеність до кордонів,

розгалуженість транспортного сполучення, специфіка природного рекреаційного комплексу, розвиненість інфраструктури й особливості економічного становища привертають увагу як місцевого так і іногороднього злочинного елемента. У той же час, фактор прикордоння полегшує ведення протиправної діяльності, підсилює привабливість злочинної діяльності з точки зору планування та вчинення злочинів, зникнення з місць їх вчинення та уникнення від кримінальної відповідальності.

Специфічною особливістю криміногенної обстановки в досліджуваних регіонах є те, що за останні 3 роки криміногенна ситуація в Одеській Миколаївській та Херсонській областях значно погіршилася, і поки що не зафіксовано факторів, які сигналізують про нормалізацію ситуації найближчим часом. Одним із можливих факторів такого становища виступають переселенці зі Сходу. Усім нам відома ситуація в країні, через яку певна частина населення вимушена була емігрувати у сусідні регіони та країни. Зараз же ми бачимо результат такого руху у неспокійній та нестабільній обстановці нашого регіону.

Аналіз динаміки, структурних змін, тенденцій злочинності, ступінь впливу і активність криміногенних та антикриміногенних факторів, за твердженнями фахівців, не дозволяє вести мову про стабілізацію криміногенної обстановки у приморських регіонах Півдня України найближчим часом, а навпаки, існує висока вірогідність того, що стан злочинності на цих територіях погіршиться (41%) або значно погіршиться (31%), чи навіть загрозуватиме Національній безпеці України (4%) і це пов'язано з політичною ситуацією в країні в цілому.

Фахівці вказують на стійкі кримінологічні особливості приморських регіонів Півдня України, які є характерними для сучасного періоду.

До таких ознак відносяться:

- 1) особливості структурного розподілу злочинності;
- 2) специфіка динамічних змін злочинності;
- 3) більша, порівняно з іншими регіонами інтенсивність злочинності;
- 4) підвищений рівень латентності злочинності;
- 5) відмінності у характері злочинності;
- 6) відмінності у характері злочинності;

особливий «кримінологічний набір» домінуючих видів злочинності, пов'язаний з географічним розташуванням регіону, природно-рекреаційної специфіки, видовими ознаками (ознака курортного, прикордонного, портового населеного пункту, особливо великого міста, промислового чи сільськогосподарського центру тощо).

Висновки. Приморські регіони Південної України, порівняно з іншими регіонами, характеризуються суттєвими територіальними відмінностями в показниках злочинності. Ці регіони країни мають власне-притаманну специфіку у стані, структурі, та динаміці злочинності. Південні регіони України приморської групи відображають загальнодержавні негативні тенденції у зростанні злочинності. У приморських регіонах Причорномор'я України на фоні суттєвого зростання рівня злочинності спостерігається суттєве зниження розкриття злочинності і притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. Останніми роками фіксується: по-перше, зменшення можливостей правоохоронними органами належним чином контролювати криміногенну ситуацію в країні та її регіонах; по-друге, – зниження запобіжного впливу на злочинність принципу невідворотності покарання; по-третє, у свідомості кримінально активної частини суспільства розповсюджується враженість про безкарність за вчинення злочинів. Кримінологічна інформація демонструє не лише негативні тенденції злочинності в приморських зонах, а й свідчить про зниження запобіжного впливу на злочинність з боку правоохоронних органів. Вказана ситуація вимагає підвищеної уваги з боку суспільства та керівництва правоохоронних органів і свідчить про високу вірогідність подальшого зростання рівня злочинності. Прикордонне положення Одеської області, наближеність її та Херсонської та Миколаївської областей, як схожої групи регіонів, до лінії розмежування з анексованою Російською Федерацією АР Крим, поряд із специфічною особливою ознакою – курортних регіонів, обумовлює на вказаних територіях власне-притаманні особливості злочинності, відмінні від інших територій нашої країни.

Список літератури:

1. Алфьоров С.М. Специфіка кримінологічної ситуації в курортних регіонах // Вісник Національного університету внутрішніх справ. Випуск 21. – 2003. – С. 22–28.
2. Алфьоров С.М. Шляхи підвищення ефективності роботи ОВС щодо охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю в курортних регіонах // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2003. – № 2. – С. 122–127.
3. Бандурка О.М. Профілактика злочинності / О.М. Бандурка // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2014. – № 1. – С. 115–124.
4. Водько Н. Об основных понятиях теории предотвращения преступных деяний / Н. Водько // Юридичний вісник. – 2013. – № 1. – С. 125–129.
5. Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин / Інформаційно-аналітичні матеріали до Круглого столу на тему: «Державно-конфесійні відносини в Україні, їх особливості і тенденції розвитку» (8 лютого 2011 р., Київ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uceps.org/upload/prz_2011_Rlg_sml.pdf
6. Стан та структура злочинності в Україні // Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/index>

Савинова Н.А., Кольцова Е.С.

Национальный университет «Одесская морская академия»

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПОНЯТИЯ «РЕГИОНАЛЬНАЯ ПРЕСТУПНОСТЬ» НА ПРИМЕРЕ ОСОБЕННОСТЕЙ ПРЕСТУПНОСТИ ПРИМОРСКИХ РЕГИОНОВ

Аннотация

В данной статье рассматривается понятие «региональной преступности». В частности были проанализирована криминогенная ситуация приморских регионов Юга Украины. Определены основные факторы, способствовавшие распространению преступности в регионе. Подведены итоги по данному исследованию.

Ключевые слова: криминология, криминогенная обстановка, оперативные работники, курортный регион.

Savinova N.A., Koltsova E.S.

National University «Odessa Maritime Academy»

SOME ASPECTS OF THE CONCEPT OF «REGIONAL CRIME» ON THE EXAMPLE OF THE PECULIARITIES OF CRIME ON THE INTRACOASTAL REGION

Summary

In this article the concept of «regional crime» is considered. In particular, the criminal situation of the coastal regions of the South of Ukraine was analyzed. The main factors contributing to the spread of crime in this region are identified. The results of this study are summarized.

Keywords: criminology, criminogenic situation, operative workers, resort region.